«РАСЛЫЙМ»
Татарстан Республикасы
Премьер-министры
урынбасары – министр
_______________ Р.Т.Борһанов
«23» _октябрь_ 2020 нче ел

Рус телендә белем бирү мәктәпләренең татар укучылары өчен 2020 нче елда туган (татар) әдәбияттан дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру өчен әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы

разработан федеральным государственным автономным образовательным учреждением высшего профессионального образования
«КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

подготовлен государственным бюджетным учреждением
«РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»

утвержден МИНИСТЕРСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Татар әдәбиятыннан әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы (алга таба - Кодификатор) – 2020 нче елгы дәүләт йомгаклау аттестациясе эшенә контроль бәяләү материаллары төзү өчен дәүләт йомгаклау аттестациясе эшенең КБМ эчтәлеген билгеләүче документларның берсе.

Кодификаторда Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән дәреслекләргә, үрнәк белем бирү программасына кертелмәгән әзерлек дәрәҗәсе таләпләре чагылыш тапмый.

Бу документ татар әдәбиятыннан дәүләт йомгаклау аттестациясе эшен төзү өчен нигез булып тора, шуңа да уку материалын гомумиләштерү һәм системалаштыру принципларыннан гыйбарәт.

I БҮЛЕК. Татар әдәбиятыннан дәүләт йомгаклау аттестациясе эшендә тикшерелә торган теоретик база һәм әсәрләр исемлеге.

Бүлек коды	Контроль бәяләү материалының коды	Контроль бәяләү материалларына нигезләнеп бәяләнүче берәмлекләрнең эчтәлеге
1		***Әдәбият теориясеннән һәм матур әдәбият әсәрләреннән белешмә***
	1.1	Фольклор. Фольклор жанрлары.
	1.2	Әдәби образ.
	1.3	Эчтәлек һәм форма.
	1.4	Әдәби төрләр: проза (эпик төр), лирика, драма; төрара формалардан лиро-эпика. Әдәби жанрлар: хикәя, повесть, роман; лирик шигырь, хикмәт; поэма, баллада, мәсәл; комедия, трагедия, драма.
	1.5	Тема. Проблема. Идея. Автор позициясе. Конфликт. Сюжет һәм сюжет элементлары: экспозиция, төенләнеш, кульминация, чишелеш, эпилог. Сюжеттан тыш элементлар. Композиция. Образлар системасы. Образларның төрләре. Персонаж. Характер. Тип. Автор образы. Лирик герой. Пафос. Сурәтләнгән дөнья (портрет, пейзаж).
	1.6	Әдәби әсәрнең теле. Әдәби әсәрдә тел-сурәтләү чаралары: лексик чаралар (синоним, омоним, антоним, фразеологизм һ.б.), стилистик чаралар (инверсия, кабатлау, антитеза һ.б.), троплар (чагыштыру, метафора, метонимия, аллегория, эпитет, сынландыру һ.б.).
2		***Әдәби әсәрләрдән***
	2.1	Г.Тукай. “Туган тел”, “Милли моңнар”, “Пар ат”, “Туган авыл” шигырьләре, “Шүрәле”, “Су анасы”

		поэмаслары, “Исемдә калганнар” автобиографик повесте.
	2.2	М.Гафури. “Урман” шигыре, “Сарыкны кем ашаган?” мәсәле.
	2.3	Г.Ибраһимов. “Яз башы”, “Табигать балалары”, “Алмачуар” хикәяләре.
	2.4	Ф.Әмирхан. “Хәят” повесте (өзекләр).
	2.5	Г.Исхакый. “Кәҗүл читек” хикәясе, “Җан Баевич” комедиясе.
	2.6	Г.Камал. “Беренче театр” комедиясе.
	2.7	Ш.Камал. “Буранда” хикәясе.
	2.8	Һ.Такташ. “Мокамай”, “Ак чәчәкләр” әсәрләре.
	2.9	М.Әмир. “Агыйдел” повесте.
	2.10	Г.Кутуй. “Сагыну” нәсере.
	2.11	М.Җәлил. “Имән”, “Кошчык”, “Катыйльгә”, “Җырларым”, “Кызыл ромашка”, “Вәхшәт” шигырьләре.
	2.12	Ф.Кәрим. “Кыр казы”, “Ватаным өчен” шигырьләре.
	2.13	Х.Туфан. “Кемнәр сез?”, “Кайсыгызның кулы җылы?”, “Туган тел турында җырлар” шигырьләре.
	2.14	С.Хәким. “Колын”, “Бер горурлык хисе, “Башка берни дә кирәкми” шигырьләре
	2.15	Ә.Еники. “Кем җырлады?”, “Әйтелмәгән васыять”, “Матурлык” хикәяләре.
	2.16	А.Гыйләҗев. “Җомга көн, кич белән...” повесте (өзекләр).
	2.17	И.Юзеев. “Гашыйклар тавы” поэмасы.
	2.18	М.Юныс. “Шәмдәлләрдә генә утлар яна” повесте.
	2.19	М.Мәһдиев. “Без – кырык беренче ел балалары” повесте.
	2.20	Ф.Яруллин. “Җилкәннәр җилдә сынала” повесте, “Сез иң гүзәл кеше икәнсез”, “Җыр калдырыйк”

		шигырьләре.

II БҮЛЕК. Татар әдәбиятыннан дәүләт йомгаклау аттестациясе эшендә тикшерелә торган әзерлек дәрәҗәсенә таләпләр исемлеге

Таләпнең коды	**Татар әдәбиятыннан дәүләт йомгаклау аттестациясе эшендә тикшерелә торган әзерлек дәрәҗәсенә таләпләр**
1	***Белергә / аңларга***
1.1	Тәкъдим ителгән әсәрләрнең эчтәлеген һәм әсәргә анализ ясау юлларын.
1.2	Тәкъдим ителгән авторларның тормыш һәм иҗат биографиясен.
1.3	Төп теоретик төшенчәләрне.
2	***Эшли белергә***
2.1.	Әсәрнең эчтәлеген аңлата белергә.
2.2.	Әдәби әсәрне анализлый белергә: әдәби текстның мәгънәви өлешләрен аерып алырга, әсәрнең темасын, идеясен, автор күтәргән проблемаларны дөрес билгеләргә, геройга характеристика бирергә, әсәрнең сюжет-композиция үзенчәлекләрен, әсәрдә кулланылган тел-сурәтләү чараларын билгеләргә.
2.3.	Әдәби текстка төр һәм жанр үзенчәлекләреннән чыгып анализ ясый белергә, геройларга характеристика бирә белергә.
2.4.	Әдәби әсәрләрне чагыштыра белергә.
2.5.	Әсәрдә автор позициясен, автор стиленең үзенчәлеген, кулланылган тел-сурәтләү чараларының төрләрен, функцияләрен, әдәби алымнарны билгели алырга.
2.6.	Үз мөнәсәбәтен нигезле итеп дәлилли алырга.
2.7.	Укылган әсәргә карата үз мөнәсәбәтен язма формада бирә алырга.
3.	***Алган белем һәм күнекмәләрне гамәли эштә һәм көндәлек тормышта куллану***
3.1.	Татар теленең әдәби нормаларына таянып, эзлекле текст язарга.
3.2.	Әңгәмә һәм бәхәсләрдә катнашырга.